

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті розроблено теоретичні положення та методичні основи аналізу грошових потоків підприємств, які будуть сприяти зростанню економічного потенціалу підприємств та ефективності діяльності. Розглянуто особливості управління грошовими потоками підприємств при виборі стратегії зростання останнього.

Ключові слова: грошовий потік, кошти підприємства, аналіз грошових потоків підприємств.

Економічне зростання в інноваційній економіці вимагає потужного диверсифікованого фінансового забезпечення. Капітал підприємства як інституційна форма фінансового забезпечення інноваційного розвитку формується з коштів суб'єкта господарювання, кредитів інноваційних банків, інвестиційних фондів, страхових та пенсійних фондів, венчурного фінансування, коштів фізичних та громадських організацій. Згідно з [10] у наш час зберігається висока невизначеність при впровадженні інновацій, яка пов'язана із необхідністю виявлення методів і механізмів впливу на інноваційну активність промислових підприємств України.

Функціонування підприємства – це складний динамічний процес, що є результатом неперервного циклічного руху грошових коштів. Через обмеженість їх обсягів ускладнюється відновлення циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Відтак вирішення цієї проблеми неможливе без організації обліку, економічного аналізу та контролю грошових потоків на підприємстві.

Сукупність конкретних методів, підходів, прийомів і форм (інструментарій управління грошовими потоками), що використовується підприємством для організації руху грошових коштів у часі і просторі відповідно до визначених критеріїв і цілей формує модель управління грошовими потоками підприємства, яка має розв'язати певні індивідуально визначені кожним підприємством завдання, враховуючи особливості його фінансово-господарської діяльності, положення фінансової стратегії, а також умови зовнішнього та внутрішнього середовищ їх реалізації [2].

Дослідження грошових потоків дозволяє усвідомити увесь механізм його функціонування, оскільки за наявності власної, відносно самостійної логіки розвитку, грошові потоки мають зовнішні ознаки всього комплексу функціональних зв'язків, які розвиваються на підприємстві в процесі формування стратегії зростання економічного потенціалу.

Вітчизняні вчені почали широко оперувати терміном «грошовий потік» лише з початком ринкового реформування української економіки. Під грошовим потоком більшість із них розуміють сукупність розподілених у часі фактів надходження або вибуття грошових коштів та їх еквівалентів, що генеруються

суб'єктом господарювання в результаті здійснення його операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Якщо кошти в балансі підприємства показані на певну дату, то термін «грошовий потік» розкриває динамізм підприємницької діяльності, де грошові надходження і вибуття мають постійний характер, йдуть безперервними потоками. В Україні при визначенні цього поняття керуються П(С)БО 4, де під грошовими потоками розуміють надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. Існує велика різноманітність поглядів серед зарубіжних і вітчизняних вчених на визначення, сутність та природу грошових потоків та особливості управління та аналізу.

Значний внесок у розробку цієї проблематики зробили зарубіжні вчені: Р. Вандер Віл, К. Друрі, Д. Міддлтон, Е. Нікхбахт, Т. Райс, Дж. Фостер, Ч. Хорнгрен.

Серед українських та російських науковців – І. О. Бланк, В. В. Бочаров, Т. А. Бочарова, С. Ф. Голов, О. Кононенко, Л. О. Лігоненко, Я. І. Невмежицький, Л. Н. Павлова, А. М. Поддєрьогін, О. О. Терещенко.

Проте у вітчизняній літературі проблема аналізу грошових потоків промислових підприємств висвітлюється недостатньо повно та ґрунтовно.

Метою дослідження є вдосконалення аналізу управління грошовими потоками при формуванні стратегії зростання економічного потенціалу на основі проведення детального дослідження руху коштів підприємств.

Однією з важливих функцій стратегічного управління на підприємствах є розробка стратегії зростання економічного потенціалу з метою посідання на ринку сильних позицій та створення підходів до її успішної реалізації в умовах невизначеності зовнішнього середовища, потужної конкуренції та внутрішніх проблем. Розробка стратегії зростання економічного потенціалу передбачає: визначення цілей і довгострокових перспектив розвитку інвестиційної діяльності на підприємстві; перетворення загальних цілей на конкретні напрями здійснення інвестиційної діяльності; ефективну реалізацію розробленої стратегії з метою досягнення поставлених цілей і перспектив розвитку; аналіз ситуації на ринку, внесення коректив у довгострокові напрями інвестиційної діяльності з урахуванням накопиченого досвіду, умов, що змінюються, нових ідей і можливостей підприємства.

Однак при зростанні кількісних показників

фінансування ефективність внутрішніх джерел є мінімальною та неякісною через неефективність механізмів управління грошовими потоками підприємства. Відповідно, недостатність коштів для фінансування розвитку підприємства за рахунок власних коштів призводить до зменшення обсягів інвестицій в основний капітал, що негативно впливає на підвищення ефективності функціонування промислових підприємств та рівня їх конкурентоспроможності [3]. Одержаного вітчизняними підприємствами прибутку також не досить, щоб у разі потреби за рахунок цього можна було істотно збільшити оборотні активи [6, с. 65].

У сучасних умовах реалізації стратегії зростання економічного потенціалу підприємства залучені джерела: банківські кредити, венчурне фінансування, прямі іноземні інвестиції також не мають суттєвої питомої ваги у фінансуванні та спостерігається неефективність управління цими грошовими потоками. З боку менеджерів підприємства не завжди звертається належна увага на комплексне дослідження грошових потоків. Через це втрачається оперативність контролю, керівники підприємства спрямовують свої зусилля на другорядні, неголовні видатки, а відтак знижується результативність і ефективність роботи підприємства.

Як зазначають автори [9, с. 60], грошовий потік – аналог англійського cash flow (потік готівки) – показник, що відбиває рух грошових коштів на підприємстві за певний період часу, основними елементами якого є їх надходження і виплати.

Грошовий потік є одним з найпоширеніших показників, що застосовується при аналізі діяльності підприємств. Сучасна міжнародна практика здійснення господарської діяльності підтверджує той факт, що наявність чи відсутність прибутку не завжди свідчить

про ефективність використання ресурсів підприємства.

А. М. Поддєрьогін та Я. І. Невмежицький визначають грошовий потік як сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані з відокремленням та логічно завершеним фактом зміни власника грошових ресурсів через виконання зобов'язань між економічними агентами [7, с. 42]. Грошові потоки безпосередньо пов'язані з рухом коштів на підприємстві, який відображає надходження в розпорядження суб'єкта господарювання грошових ресурсів та їх використання.

Децо по-іншому трактує поняття «грошові потоки» І. Бланк «...як рух коштів (обіг) тобто їх надходження (притоки) і виплати (відтоки) за визначений період часу» [1, с. 124]. Тому чисте надходження грошових коштів (резерв готівки) – це різниця між усіма надходженнями і відрахуваннями грошових коштів за відповідний період. На нашу думку, грошовий потік – це множина грошових коштів, які є результатом операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, що рухаються з різною швидкістю і в різний час у процесі надходження або вибуття.

Надходження грошових коштів здійснюється за рахунок виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інших надходжень від продажу майна, збільшення статутного капіталу шляхом додаткової емісії акцій, отримання кредитів і позичок, цільового фінансування тощо. Рух грошових коштів на підприємстві виникає внаслідок покриття поточних витрат; інвестиційних витрат, сплат у бюджет і позабюджетні фонди; виплат дивідендів і відсотків власникам емісійних цінних паперів тощо. Розрізняють три види грошових потоків на підприємстві, особливості яких відображено в таблиці 1.

Таблиця 1. Види грошових потоків підприємств

№ п/п	Види грошових потоків	Характеристика видів грошових потоків
1	Грошовий потік по операційній діяльності	Він характеризується грошовими виплатами постачальникам сировини і матеріалів; стороннім виконавцям окремих видів послуг, що забезпечують операційну діяльність; заробітної плати персоналу, який бере участь в операційному процесі, а також здійснюючому управління ним; податкових платежів підприємства в бюджети всіх рівнів і в позабюджетні фонди; іншими виплатами, пов'язаними зі здійсненням операційного процесу. Одночасно цей вид грошового потоку відображає надходження коштів від покупців продукції; від податкових органів у порядку здійснення перерахунку зайвих сплачених сум і деякі інші сплати.
2	Грошовий потік по інвестиційній діяльності	Він характеризує сплати і надходження коштів, пов'язані зі здійсненням реального і фінансового інвестування, продажем основних засобів, що вибувають, і нематеріальних активів, ротацією довгострокових фінансових інструментів інвестиційного портфеля й інші аналогічні потоки коштів, що обслуговують інвестиційну діяльність підприємства.
3	Грошовий потік по фінансовій діяльності	Він характеризує надходження і виплати коштів, пов'язані з залученням додаткового акціонерного чи пайового капіталу, одержанням довгострокових і короткострокових кредитів і позик, сплатою в грошовій формі дивідендів і відсотків по вкладах власників і деякі інші грошові потоки, пов'язані зі здійсненням зовнішнього фінансування господарської діяльності підприємства.

** Систематизовано автором*

Вхідний грошовий потік – сукупність надходжень коштів на підприємство від усіх видів господарських операцій. Серед основних складових вхідних грошових коштів підприємства слід назвати: надходження виручки від реалізації товарів, отримання банківського кредиту, отримання безповоротної фінансової допомоги, надходження від емісії корпоративних облігацій тощо.

Необхідно зауважити, що вхідний грошовий потік забезпечує виконання сукупності функцій, у тому числі формування фінансових ресурсів підприємства – грошових коштів; збільшення його ліквідності (можливості швидкого формування фонду грошових коштів без значних фінансових витрат) та платоспроможності (можливості своєчасного та повного погашення зобов'язань); фінансове забезпечення

вихідних грошових потоків; виконання зобов'язань між суб'єктами господарювання в межах господарських договорів.

Вихідний грошовий потік – це сукупність виплат коштів підприємством у процесі здійснення усіх видів його господарських операцій. Він призводить до зменшення абсолютної величини грошових коштів та їх еквівалентів, які знаходяться у розпорядженні підприємства на певний момент часу. Прикладами грошових потоків на підприємстві є: оплата рахунків постачальників, погашення банківського кредиту та відсотків за його користування, виплати дивідендів власникам корпоративних прав, виплати корпоративних облігацій, фінансування придбання основних засобів, розрахунки з працівниками по виплаті заробітної плати, розрахунки з бюджетом та цільовими фондами.

Крім того, необхідно зауважити, що вихідний грошовий потік забезпечує виконання сукупності функцій, у тому числі: фінансування потреби підприємства у капіталі на основі грошових коштів, сформованих у межах вхідних грошових потоків; забезпечення виконання поточних зобов'язань підприємства; виконання зобов'язань між суб'єктами господарювання за господарськими договорами тощо.

Під процесом управління грошовими потоками на підприємстві розуміють «систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства та організацією його обороту» [5, с. 51].

Схематично схему руху грошових потоків на підприємстві відображено на рис. 1.

І. О. Бланк виокремлює такі завдання управління грошовими потоками [1, с. 137]:

- формування достатнього обсягу грошових ресурсів підприємства відповідно до потреб його майбутньої господарської діяльності;
- оптимізація розподілу грошових ресурсів підприємства за видами і напрямками господарської діяльності;
- забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку;
- підтримка прийняттого рівня платоспроможності;
- максимізація чистого грошового потоку, що забезпечує задані темпи економічного розвитку підприємства на умовах самофінансування;
- забезпечення мінімізації витрат грошових коштів у процесі господарської діяльності.

Принцип співвідношення надходжень і витрат грошових коштів є рушійною силою зростання економічного потенціалу будь-якого підприємства, оскільки дозволяє керівникам робити висновки про результати діяльності бізнесу і його перспективи.

У науковій праці [4, с. 86] наведено методику системного аналізу грошових потоків підприємств, яка базується на поетапному дослідженні руху грошових потоків за допомогою застосування широкого спектра розрахункових показників, яка дозволяє характеризувати і виявляти слабкі місця та тенденції

розвитку грошових потоків.

До основних етапів управління грошовими потоками відносять:

- визначення мети, завдань, об'єктів управління грошовими потоками;
- складання прогнозу грошових потоків підприємства;
- виділення чинників, які впливають на формування грошових потоків підприємства;
- планування та прогнозування грошових потоків і складання відповідних фінансових документів;
- створення на підприємстві ефективної інформаційної системи управління грошовими потоками;
- організація і ведення фінансового і управлінського обліку грошових потоків підприємства та забезпечення необхідних форм звітності;
- проведення аналізу бюджету грошових потоків;
- оптимізація грошових потоків підприємства;
- забезпечення ефективного контролю за грошовими потоками підприємства;
- корегування планових величин відповідно до зміни умов реалізації бюджету грошових потоків.

Загалом управління грошовими потоками є цілісною системою. Метою управління ними є забезпечення фінансової рівноваги та стійкого економічного зростання підприємства [1, с. 140].

Мета аналізу грошових потоків – виявлення причин дефіциту грошових коштів і визначення джерел їх надходження та напрямків використання для контролю за поточною ліквідністю і платоспроможністю підприємства.

Таким чином, підприємства потребують якісного управління грошовими потоками для більш ефективного фінансування своєї діяльності та реалізації стратегії зростання економічного потенціалу.

За результатами аналізу грошових потоків підприємства (або іншого суб'єкта господарювання) можливо зробити відповідні висновки щодо ефективності прийняття керівництвом управлінських рішень; покриття витрат підприємства за рахунок його доходів; мінімізації доходів – визначення та використання законодавчо дозволених напрямків та методів зменшення витрат підприємства на сплату та абсолютної величини податку на прибуток підприємства; самостійність прийняття управлінських рішень, що суттєво впливає на реалізацію стратегії зростання економічного потенціалу.

Джерелами інформації для аналізу грошових потоків підприємства при формуванні стратегії зростання економічного потенціалу є: платіжні та кредитні документи, виписки банку з особових рахунків підприємства, журнали-ордери 1 та 2 з обліку грошових коштів, грошових документів довгострокових та короткострокових позик; відомості 1.2 та 1.3 за дебетом рахунка 31 «Рахунки в банках» та 33 «Інші кошти», головна книга, фінансова звітність – форма 1 «Баланс», форма 3 «Звіт про рух грошових коштів» [8].

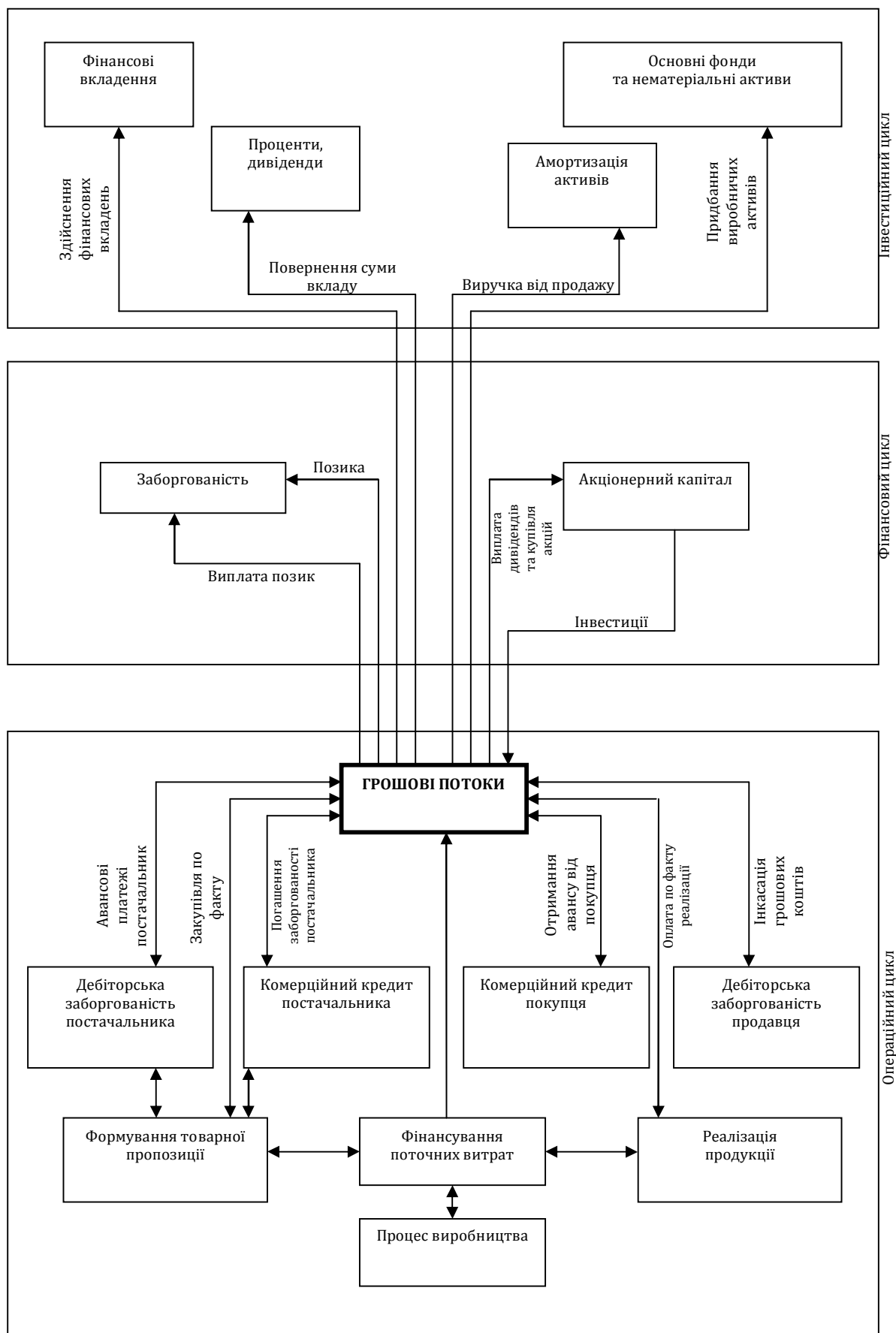

Рис. 1. Схема руху грошових потоків на підприємстві

* Розроблено автором

Проводячи аналіз грошових потоків для формування стратегії зростання економічного потенціалу підприємства, слід встановити:

- чи не відбувалося перерахування авансів та платежів за безтоварними рахунками, а також оплата рахунків підприємств та організацій, які не мають відношення до підприємства;
- наскільки раціональними є форми розрахунків, що використовуються на підприємстві, та чи сприяють вони прискоренню обігу коштів підприємства.
- юридичну обґрунтованість кожної суми дебіторської та кредиторської заборгованості;
- чи вживаються необхідні заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості, чи є реальна можливість погашення кредиторської заборгованості.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо: особливу увагу потрібно звернути на аналіз стану розрахунків та

дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства. Сюди належить контроль за розрахунками: з постачальниками та підрядниками; з покупцями та замовниками; з виданих та отриманих авансів, за претензіями, з бюджетом та державними цільовими фондами, за оплатою праці; з підзвітними особами щодо відшкодування матеріального збитку з іншими дебіторами та кредиторами. Раціональна організація контролю за станом розрахунків має сприяти зміцненню договірної та платіжної дисципліни, прискоренню оборотності обігових коштів, і, отже, поліпшенню фінансового стану підприємства. Раціональне управління грошовими потоками дозволяє підприємству отримати додатковий прибуток, зменшити витрати за рахунок автоматизації процесів та знизити операційні ризики.

Список літератури

1. Бланк И. А. Управление денежными потоками. – 2-е изд., перераб. и доп. [Текст] / И. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 752с.
2. Гончарова Т.С. Эффективность управления грошовыми потоками [Электронный ресурс] / ДНУЕiТ ім. М. Туган-Барановського. <http://www.rusnauka.com>.
3. Золотарьова О. Эффективне управління рухом грошових потоків та його роль у забезпеченні фінансової стійкості промислового підприємства [Текст] / О. Золотарьова, А. Місюра, І. Копія. // Економічний аналіз. – 2012р. – Випуск 11. – Частина 2. – С. 240-245.
4. Кононенко О. Анализ финансовой отчетности. 3-е изд., перераб. и доп. [Текст] / О. Кононенко. – Х.: Фактор, 2005. – 156 с.
5. Лігоненко Л. О., Ситник Г.В. Управление грошовыми потоками: навч. посіб. [Текст] / Л. О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 255с.
6. Михайловська, О. В. Синергетичний ефект від взаємодії стимулювання внутрішнього попиту і розвитку вітчизняного виробництва в умовах глобалізації [Текст] / О. В. Михайловська // Економіка України. – 2012. – №8. – С. 64-72.
7. Поддєрьогін А. М. Ефективність управління грошовими потоками [Текст] / А. М. Поддєрьогін, Я. І. Невмежицький // Фінанси України. – №11. – 2007. – С. 119-127.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999р. № 87 [Текст] // Все про бухгалтерський облік. – 2011. – № 10 (1767). – С. 26-31.
9. Семенов Г. А. Финансовое планирование и управление на предприятиях Навчальний посібник. [Текст] / Г.А Семенов, В.З Бугай, А. Г. Семенов, А. В. Бугай. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
10. Федулова І. В. Передумови інноваційного розвитку промислових підприємств України [Текст]: [монографія] / І. В. Федулова – К.: НУХТ, 2009. – 272 с.

РЕЗЮМЕ

Гудзь Юрій

Анализ денежных потоков предприятия при формировании стратегии роста экономического потенциала

В статье разработаны теоретические положения и методические основы анализа денежных потоков предприятий, которые будут способствовать росту экономического потенциала предприятий и эффективности деятельности. Рассмотрены особенности управления денежными потоками предприятий при выборе стратегии роста экономического потенциала.

RESUME

Gudz Yuriy

Analysis of company's cash flows in the formation of the growth economic potential strategy

In the article there have been investigated the peculiarities of company's cash flows management in choosing the growth economic potential strategy. There have also been designed the theoretical principles and methodological foundations of the analysis of company's cash flow that will contribute to the economic growth of potential and efficiency of enterprises.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2013 р.